

Jaarverslag

2 0 \ \ \

\ D / N G \

\ T / / D \

\ \ \ 2 3

Jaarverslag

20

D

N

G

T

D

2

3

DINGtiid

Wettelijk kader

De Wet gebruik Friese taal, die op 1 januari 2014 van kracht is geworden, regelt het gebruik van het Fries in het bestuurlijk en rechtsverkeer.

Hoofdstuk 4 bepaalt dat er een Orgaan voor de Friese taal is, dat als taak heeft om de gelijke positie van de Friese en Nederlandse taal in Fryslân te bevorderen; dat orgaan heet DINGtiid.

Taakopvatting en werkwijze

DINGtiid vervult zijn wettelijke taak door te rapporteren over de behoeften en de wensen ten aanzien van de Friese taal en cultuur in relatie tot de Wet gebruik Friese taal alsmede tot het Europees Handvest voor regionale talen of talen van minderheden en het Kaderverdrag inzake de bescherming van nationale minderheden. Daarbij rapporteert DINGtiid aan overheden, bestuursorganen en rechterlijke instanties, voor zover die in de provincie Fryslân gevestigd zijn dan wel de provincie Fryslân als werkgebied hebben. Verder adviseert DINGtiid aan de minister van Binnenlandse Zaken (hierna: BZK) en aan Gedeputeerde Staten van de Provincie Fryslân over de totstandkoming en de uitvoering van de Bestuursafpraak Friese taal en Cultuur (hierna: BFTK) en de uitvoeringsconvenanten, en biedt ze ondersteuning bij het opstellen van regels en beleidsplannen als bedoeld in art. 5 en 6 van de Wet gebruik Friese taal.

Naast deze wettelijke taken bevordert DINGtiid ook de maatschappelijke discussie over het Fries. DINGtiid kent verschillende manieren om de taken uit te voeren en de ambities te realiseren. Zo publiceert DINGtiid onderzoeken, adviezen, rapportages, en schrijft brieven aan bewindslieden en partijen uit het veld. Daarnaast voert DINGtiid gesprekken met partners en belanghebbenden op het gebied van de Friese taal. Zo nu en dan worden die gesprekken in een breder verband georganiseerd en worden het rondetafelgesprekken, die zelfs het karakter van minisymposia kunnen krijgen: de zogenoemde 'DINGpetearen'. Tijdens een DINGpetear brengt DINGtiid kennis en experts op het gebied van een bepaald onderwerp bij elkaar en biedt de deelnemers achtergrond en inhoud om het onderwerp optimaal te kunnen doorgronden; zo gezien zijn DINGpetearen een vorm van 'veldconsultatie' of 'burgerconsultatie'.

In 2022 heeft DINGtiid de jaarlijkse DINGtiid-lezing geïntroduceerd. Door een specifiek thema, gerelateerd aan het Fries en de BFTK, wil DINGtiid mensen in verschillende werkvelden met elkaar in contact brengen.

Bovendien voorziet DINGtiid zo de Friese gemeenschap van kennis en perspectief, maar voedt ook zichzelf met praktijkinformatie en nieuwe of veranderende inzichten.

De naam DINGtiid

Een 'ding' was in de tijd van de oude Germanen een vergadering waar vrije Friezen bij elkaar werden geroepen om kwesties of geschillen te bespreken. Zo'n kwestie werd van alle kanten belicht. Uiteindelijk gaf de 'asega', een wetskenner, zijn advies. DINGtiid, het Orgaan voor de Friese taal, zet het 'ding' in een nieuw perspectief. Als een onderwerp actueel is, kan DINGtiid deskundigen of juist liefhebbers bijeenroepen in een 'DINGpetear' (minisymposium) en dat thema vanuit verschillende invalshoeken bespreken; met het doel om tot een goed advies te komen dat ook draagvlak heeft.

Wie zijn DINGtiid?

DINGtiid begon 2023 met vier bestuursleden. In maart 2023 werd een bestuurder met portefeuille taal en cultuur benoemd. De bestuursleden hebben gemeenschappelijk dat hun wortels in Fryslân liggen en dat ze zich daar ook zeer verbonden mee voelen. Tegelijk kijken ze met een frisse blik naar Fryslân en het Fries. Allemaal met hun eigen expertise en achtergrond.

Het bestuur bestond in 2023 uit:

- Jan Koster (voorheen: directeur Arbeidsvoorziening, Economische Zaken gemeente Maastricht; Omrop Fryslân), voorzitter, aandachtsveld bestuurlijke zaken en media;
- Jitske de Hoop (beleidsadviseur Friese taal en cultuur bij Omrop Fryslân, en zelfstandige op het gebied van de Friese taal), aandachtsveld taal en cultuur;
- Hedzer Klarenbeek (voorheen: jeugd- en zedenpolitie Fryslân; woordvoerder van het college van B&W van gemeente Leeuwarden), aandachtsveld overheden;
- Annalies Outhuijse (jurist bij advocatenkantoor Stibbe in Amsterdam), aandachtsveld recht;
- Alex Riemersma (voorheen lector Fries en Meertaligheid aan hogeschool NHL Stenden), aandachtsveld onderwijs.

Bestuur en staf 2023. Foto: Tryntsje Nauta

Het bestuur wordt ondersteund door Anne Popkema (bestuursadviseur), Tjallien Kalsbeek (secretariaat) en Froukje Sijsma (communicatie).

Sinds mei 2023 heeft DINGtiid een [jongerenpanel](#) van twaalf 'Asega's', bestaande uit jonge Friezen die input geven voor het advieswerk van DINGtiid. Voor de periode 2023-2025 zijn de volgende Asega's benoemd: Arjen Bloem, Ate Bouma, Willem Duijff, Jorris Kingma, Jelmer Quartel, Kyra Rottiné, Welmoed Sjoerdstra, Sibrecht Veenstra, Syrou van der Velde, Fardau Visser, Iris Witzenburg en Pieter Zijlstra.

Friesch Dagblad, 30 mei 2023, pagina 4

Jongerenpanel van Asega's gaat DINGtiid helpen met Fries taaladvies

LEEUWARDEN | „Ynbring fan jongerein by ús wurk is hurd nedich”, stelt voorzitter Jan Koster van DINGtiid. „Boppedat wolle wy graach harren belutsenheid by it Frysk fergrutsje. Ek mei it foarútsjoch dat wy it stokje trochjaan kinne oan de folgjende generaasje Friezen dy't him mei taal en taalbelied dwaande hâlde wol.”

Hoofdpijnen DINGtiid in 2023

In de Wet gebruik Friese taal (2014) is bepaald dat DINGtiid om de twee jaar een Werkprogramma voorlegt aan de minister van BZK. Dit jaarverslag behandelt de werkzaamheden aan de hand van het Werkprogramma 2022/2023. Aanvullend hierop: op 8 december 2022 vond in de Tweede Kamer een debat plaats over de Friese taal. Naar aanleiding van dit debat is een aantal moties aangenomen, waarbij de regering is verzocht om onderzoeken uit te zetten. Op 5 juli 2023 heeft het Rijk [drie adviesvragen](#) bij DINGtiid neergelegd: over het Fries in het mbo, over het Fries in de journalistiek en over een landelijke 'Commissie Fries'. Die adviesverzoeken heeft DINGtiid aangenomen. Dit had echter invloed op de uitvoering van het Werkprogramma 2022/2023. BZK is hiervan op de hoogte gesteld middels de brief [Planning Adviesaanvragen](#).

Overleggen

Bestuur en staf hebben in 2023 elf interne vergaderingen gehad. Er is een bestuurlijk overleg geweest met Provincie Fryslân. Vanwege de provinciale verkiezingen (maart 2023) is er geen overleg meer geweest met gedeputeerde Sietske Poepjes. Na de installatie van het nieuwe college (juli 2023) heeft er op 23 november 2023 een bestuurlijk overleg plaatsgevonden met de nieuwe gedeputeerde, Eke Folkerts. Hierin lag de nadruk op kennismaking en het toelichten van ons nieuwe Werkprogramma. Verder zijn de belangrijkste dossiers besproken, zoals de BFTK 2024-2028 en de langetermijnvisie van Rijk en Provincie Fryslân op het Fries. Hiernaast zijn er bestuurlijk ook nog verschillende informele en formele bilaterale overleggen geweest.

In 2023 heeft DINGtiid een bestuurlijk overleg gehad met BZK-minister Hanke Bruins Slot. Op 22 maart 2023 nam de minister in Den Haag het jaarverslag 2022 in ontvangst. Met de minister is gesproken over de BFTK 2024-2028 en de langetermijnvisie van Rijk en Provincie Fryslân op het Fries. Op ambtelijk niveau is er regelmatig contact geweest met Provincie Fryslân en de ministeries van, met name, BZK en Onderwijs, Cultuur en Wetenschap (hierna: OCW).

Vergaderingen

Leden van bestuur en/of staf hebben hiernaast nog overleggen gevoerd met of vergaderingen bijgewoond van onder andere Mei-inoar foar it Frysk, it Steatekomitee Frysk, Gemeenten&Frysk, de Politike Kommisje (POK) van de Ried fan de Fryske Beweging, Rijksuniversiteit Groningen, Fryske Akademy, Afûk, Tresoar, Europeesk Buro foar Lytse talen, Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen, Rechtbank Noord-Nederland en Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden, Gemeente Leeuwarden, Gemeente Waadhoeke, FNP, Vereniging Friese Gemeenten, Stichting Brede Maatskiplike Diskusje, Nationale Dorpentop, Planbureau Fryslân, Joodse School in Amsterdam, Sintrum Frysktalige Berne-opfang, Wy binne mbû, Fierder mei Frysk en Streektaalconferentie Stichting Nederlandse Dialecten.

Jan Koster overhandigt het Jaarverslag 2022 aan Hanke Bruins Slot

Presentaties

In 2023 heeft DINGtiid presentaties gegeven over DINGtiid en de achtergrond van het advieswerk:

- Op 18 september 2023 gaf bestuursadviseur Anne Popkema aan een breed gezelschap van Rijksambtenaren in Den Haag een presentatie over Fryslân en de Friese taal. Door een historisch beeld te schetsen van de Friese en Nederlandse geschiedenis, maakte hij de overlap inzichtelijk tussen de Friese en nationale geschiedenis, wat het toenemende gevoel van zorgplicht bij het Rijk ondersteunde.
- Voorzitter Jan Koster gaf op 22 september 2023 een lezing op het symposium *Erkenning NGT in 2021 en dan...?* in Amersfoort, georganiseerd door het Adviescollege Nederlandse Gebarentaal (opgericht in 2021). Hij vertelde daar over de positie van het Fries en het werk van DINGtiid en maakte een verbinding met het advieswerk van het Adviescollege Nederlandse Gebarentaal.
- Op 12 oktober 2023 sprak voorzitter Jan Koster in op het Rondetafelgesprek BFTK 2024-2028 van de Tweede Kamer in Den Haag. In de *position* paper van DINGtiid is het belang van het gebruik van het Fries in de rechtspraak benadrukt.
- Op 13 oktober 2023 gaf bestuurder Annalies Outhuijse op uitnodiging van de opleiding Minorities & Multilingualism van de Rijksuniversiteit Groningen in Leeuwarden een presentatie aan studenten over het gebruik van het Fries in de rechtspraak.
- Op 13 december 2023 gaf bestuurder Annalies Outhuijse op uitnodiging van de Academie van Franeker een lezing over hoe taal bijdraagt aan de kwaliteit van de rechtspraak.

Vorbereidingen BFTK 2024-2028

In het kader van de nieuwe Bestuursafpraak Friese Taal en Cultuur 2024-2028 zijn er in 2023 bestuurlijk en ambtelijk verschillende gesprekken gevoerd met Rijk en Provincie Fryslân.

- **Adviesbrief 'Taalbeleid Rijksuitvoeringsorganisaties'**

In 2020 heeft DINGtiid een [advies](#) uitgebracht aan BZK over het gebruik van het Fries door Rijksuitvoeringsorganisaties. Provincie Fryslân en Afûk hebben in 2020-2022 vervolggesprekken gevoerd, met als doel theoretische en praktische handvatten aan te bieden en te komen tot taalbeleid. In het kader van de nieuwe BFTK heeft DINGtiid op 7 februari 2023 aan BZK in een [adviesbrief](#)

geadviseerd om Rijksuitvoeringsorganisaties te laten bijdragen aan de doelstellingen van het Rijk en de Provincie, door in de BFTK 2024-2028 op te nemen dat Rijksuitvoeringsorganisaties uiterlijk voor 2026 (met de tussenevaluatie van de BFTK) Fries taalbeleid hebben opgesteld. En dat zij voor het einde van die BFTK-periode hun taalbeleid hebben geïmplementeerd.

- **Adviesbrief 'Handvatten in formatie Provinciale Staten'**

Na de Provinciale Verkiezingen (maart 2023) heeft DINGtiid op 6 april 2023 een [adviesbrief](#) geschreven aan formateur Oebele Brouwer om hem een aantal handvatten te geven over hoe Fries taalbeleid een rol kan spelen bij het vormgeven aan een nieuwe provinciale coalitie, met de BFTK 2024-2028 in het vooruitzicht.

- **Adviesbrief 'Fries als niet-controversieel dossier'**

Na het vallen van het kabinet (juli 2023) heeft DINGtiid op 20 juli 2023 in een [adviesbrief](#) aan de Tweede Kamerfracties benadrukt dat er momenteel geen controversiële dossiers zijn betreffende het Fries. Met nadruk is geadviseerd om de beleidswerkzaamheden en besluitvorming rondom de BFTK en de lopende adviestrajecten betreffende het Fries, als 'niet-controversieel' te beschouwen.

Friesch Dagblad, 29 juli 2023, pagina 7

DINGtiid wil Fries taalbeleid niet op de plank

DEN HAAG | Het adviesorgaan van de Friese taal DINGtiid roept de Kamer op om door te gaan met het beleid op de Friese taal. Het parlement beslist deze zomer of dossiers controversieel zijn of niet, en al dan niet stil komen te liggen nu het kabinet demissionair is. De overheid en de provincie Fryslân zijn bezig met de Bestjoersôfspraak Fryske Taal en Kultuer 2024-2028 (BFTK). De BFTK moet eind dit jaar worden ondertekend, waar DINGtiid over adviseert. DINGtiid vindt dit BFTKproces 'te belangrijk' voor het Fries om vertraging op te lopen en acht het niet controversieel.

- **Adviesbrief 'Rondetafelgesprek BFTK 2024-2028'**

Op 12 oktober 2023 vond in Den Haag een rondetafelgesprek plaats over de Bestuursafpraak Friese Taal en Cultuur 2024-2028. Voorzitter Jan Koster sprak namens DINGtiid in op het dossier Recht. In de [position paper](#) stelde DINGtiid dat het mondeling Fries in de rechtspraak formeel is geregeld, maar in de praktijk echter niet. Het standpunt betreffende het navolgen van de verdragsafspraken en de nationale wettelijke regels over het mondeling gebruik van het Fries in de rechtspraak werd toegelicht. Bij die gelegenheid heeft DINGtiid de aanbeveling gedaan om op korte termijn te bereiken dat Friese rechtzoekers hun recht op het mondeling gebruik van het Fries kunnen uitoefenen.

Friesch Dagblad, 13 oktober 2023, pagina 1

‘Fries alleen in Friese rechtbank’

DEN HAAG | De mogelijkheid om Fries te gebruiken in de rechtszaal moet zich concentreren op het hof en de rechtbank in Leeuwarden. Dat zeiden adviesorgaan DINGtiid en Rechtbank Noord-Nederland bij een rondetafelgesprek in de Tweede Kamer.

Raad van Europa

In juni 2022 heeft DINGtiid de Commissie van Experts van de Raad van Europa (ComEx) tijdens hun bezoek aan Fryslân geïnformeerd over enkele dossiers betreffende het Fries. Aan de hand van de rapporten van de Nederlandse overheid (mei 2021) en van de ComEx (november 2022) is de aanbeveling van de Commissie van Ministers aan Nederland tot stand gekomen (april 2023). De Raad van Europa spoort Nederland opnieuw aan om meer structureel te werken aan de implementatie van de 48 door Nederland ondertekende verdragsverplichtingen in nationale wetgeving. DINGtiid heeft Mercator Europees Kenniscentrum voor Meertaligheid en Taalleren gevraagd om op basis van deze zevende rapportage de voorgaande rapportagecycli te vergelijken, te reflecteren op wat er is veranderd en na te gaan of de informatievoorziening voldoende is voor de ComEx. Het rapport zal worden gebruikt als input voor onze adviestrajecten.

- **DINGtiid-lezing over 25 jaar Europees Handvest**

Op 13 april 2023 organiseerde DINGtiid een [DINGtiid-lezing](#) in Den Haag, als thematisch vervolg op onze allereerste [DINGtiid-lezing 2022](#). Sprekers in Den Haag waren Tiny Kox (parlementsvoorzitter van de Raad van Europa en lid van de Eerste Kamer) en Heinrich Winter (bestuurskundige aan de Rijksuniversiteit Groningen). Kox vertelde wat er in de periode van 25 jaar Europees Handvest is bereikt, en gaf zijn visie op hoe de aanbevelingen van de Raad van Europa nog effectiever kunnen worden omgezet in wetgeving en beleid voor het Fries, Nedersaksisch, Limburgs, Jiddisch, Romani, Papiamentu en Nederlandse gebarentaal.

Op de DINGtiid-lezing van 2022 analyseerde Heinrich Winter de toekomstbestendigheid van het Europees Handvest, en deed hij het voorstel om tot een Lokaal Handvest te komen. In Den Haag ging Winter nader in op hoe overheden, zoals gemeenten in Fryslân, met de inwoners tot zo'n handvest kunnen komen om de ambities van de Friese taal en cultuur vast te leggen.

Naar aanleiding van deze DINGtiid-lezing in Den Haag zijn DINGtiid en Afûk door de gemeente Waadhoeke benaderd om te bespreken wat een lokaal handvest voor een meertalige gemeente zou kunnen betekenen.

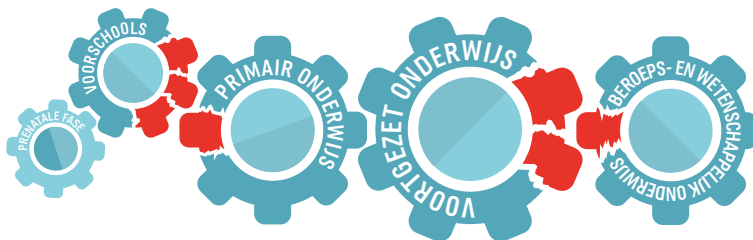
Leeuwarder Courant, 14 april 2023, pagina 22

‘Bescherming van het Fries gaat goed, bevordering kan beter’

DEN HAAG | „We doen het niet slecht, maar het kan een stuk beter.” Dat was donderdag de stemming tijdens een lezing van DINGtiid over het Fries naast het Kamergebouw in Den Haag.

Fries in het onderwijs

Al een aantal jaren legt DINGtiid de nadruk op het versterken van de Doorgaande leerlijn Fries in het onderwijs. De onderstaande afbeelding maakt duidelijk waar de doorgaande leerlijn nog moet worden versterkt.

Op onze website zijn alle relevante adviesrapporten van DINGtiid in het dossier '[Doorgaande leerlijn Fries](#)' op een rijtje gezet. Uitgebrachte adviezen in 2023 betreffende het Fries in het onderwijs zijn:

- **Advies 'Fries in het mbo'**

Na het aannemen van de Tweede Kamermotie van Van der Molen & Bevers (8 december 2022) over de positie van het Fries in het mbo, hebben BZK en OCW op 5 juli 2023 DINGtiid verzocht om hier verder onderzoek naar te doen. Het onderzoek is uitgevoerd in overleg met *Wy binne mbû* (een breed samenwerkingsverband tussen Friese mbo-instellingen en de Afûk, als onderdeel van *Taalplan Frysk 2030*). De eerste bevindingen zijn op 28 november 2023 in een [adviesbrief](#) gedeeld met minister De Jonge en minister Dijkgraaf. Hierin wordt onder andere aangemoedigd om een practoraat Fries&Meertaligheid voor het mbo in te stellen. Een verdiepend onderzoek is opgenomen in het Werkprogramma 2024/2025.

Friesch Dagblad, 13 januari 2023, pagina 8

Meteen ook een practoraat Fries regelen

LEEWARDEN | DINGtiid adviseerde vorige maand de oprichting van een zogenoemd practoraat – een soort leerstoel in het mbo – voor Fries en meertaligheid in de beroepspraktijk. Dat practoraat moet er komen en ook daar is langjarige financiering door het rijk voor nodig vindt Aant Jelle Soepboer (NSC).

- **Fries in het hoger onderwijs**

In juni 2021 kreeg DINGtiid het adviesverzoek om onderzoek te doen naar de borging van de universitaire frisistiek. Eind december 2022 is dit [advies](#) uitgebracht. Dit moest echter als tussenstation worden beschouwd, vanwege de dynamiek waar de frisistiek in de loop van 2022 in belandde en die culmineerde in de motie van De Hoop & Van der Molen (november 2022).

De planning was aanvankelijk om het definitieve adviesdossier in de loop van 2023 klaar te hebben. In overleg met OCW is hiervan afgeweken, omdat de Koninklijke Nederlandse Akademie van Wetenschappen (KNAW) een [commissie](#) instelde om onderzoek te doen naar de toekomst van de frisistiek, in navolging van het adviesrapport 'Nederlands verdient meer' (2019) over de neerlandistiek.

Om de KNAW-commissie van goede input te voorzien door deskundigen uit het veld, heeft de commissie DINGtiid verzocht om een DINGpetear frisistiek te organiseren met een verscheidenheid aan mensen in de dagelijkse taalpraktijk, de wetenschap en het beleid. Dat DINGpetear heeft plaatsgevonden op 8 juni 2023, bij de Fryske Akademy. Hierbij is ook ons [advies](#) over de kennisinfrastructuur van het Fries (2020) aan de orde gesteld. De KNAW heeft het rapport in december 2023 vastgesteld. Het werd op 23 januari 2024 gepresenteerd in Leeuwarden. Het hoger onderwijs is ook in het Werkprogramma 2024/2025 opgenomen.

Friesch Dagblad, 9 februari 2023, pagina 2

'It fûnemint leit der, no oanstjoere op in ferdjippingslach'

LEEUWARDEN | Dingtijd wil terug naar volledige studie Fries. „Mei de oanstelling fan Versloot hawwe wy wer in betûfte heechlearaar oan de RUG. Dat hawwe se kreas oppakt. Wy hawwe der betrouwen yn dat Versloot it Frysk goed oppakke sil.” Zo reageert gedeputeerde Sietske Poepjes op de komst van Arjen Versloot als hoogleraar Friese taal en cultuur in Groningen.

- **Fries in de voorschoolse fase**

Het [advies](#) 'Fries in de voorschoolse fase' werd eind 2022 aangeboden aan Provincie Fryslân, Rijk en Friese gemeenten. Hierin staat dat gesprekken met partijen in het veld in Fryslân eerdere constatering en aanbevelingen van de Raad van Europa en het Rijk bevestigen: de doorgaande leerlijn Fries moet worden bevorderd door het Fries in het voorschools onderwijs te versterken. Er bestaat echter geen draagvlak voor een wettelijke verplichting hiertoe. In het verlengde van eerdere adviezen van de Raad van Europa en het Rijk, adviseerde DINGtiid daarom om in de komende jaren de voorschoolse fase in de doorgaande leerlijn tot prioriteit te maken en beslissend leiderschap te tonen. In 2023 heeft DINGtiid het advies gepresenteerd aan ambtenaren bij *Gemeenten&Frysk* en aan gemeentebestuurders bij *Mei-inoar foar it Frysk*. Op 13 april 2023 liet Provincie Fryslân in een [schriftelijke reactie](#) op het advies weten de aanbevelingen over te nemen. Op 15 augustus 2023 [informeerde](#) de minister van SZW de Tweede Kamer over het advies van DINGtiid. Op 16 oktober 2023 diende VVD-Tweede Kamerlid Van den Hil een motie in om te onderzoeken hoe kinderopvangorganisaties kunnen worden gestimuleerd en ondersteund om de Friese taal te gebruiken. De minister heeft die motie overgenomen.

Friesch Dagblad, 31 januari 2023, pagina 4

DINGtiid: versterk het Fries in peuterspeelzalen

LEEWARDEN | De Friese taal kan een betere plek in peuterspeelzalen en de kinderopvang krijgen als rijk, provincie Fryslân en Friese gemeenten meer leiderschap tonen. Dat stelt adviesorgaan DINGtiid.

Friesch Dagblad, 21 augustus 2023, pagina 1

'Brief minister stelt teleur'

LEEWARDEN | Minister Van Gennip wil de beheersing van het Fries niet tot kwalificatie-eis maken voor kinderopvangmedewerkers in Fryslân en dat is teleurstellend en jammer. Dat vinden DINGtiid-voorzitter Jan Koster en gedeputeerde Eke Folkerts.

- **Adviesbrief 'Wet Internationalisering in balans'**

Op 7 november 2023 heeft DINGtiid in een [adviesbrief](#) aan OCW benadrukt dat ook de Friese taal zou moeten worden opgenomen in de 'Wet Internationalisering in balans' voor het hoger onderwijs. De wens voor die wet is ontstaan door de discussie over de internationalisering van het hoger onderwijs. De Nederlandse taal staat onder druk als instructietaal omdat veel opleidingen colleges in het Engels aanbieden. In het advies wordt gesteld dat de Friese taal naast de Nederlandse taal moet worden opgenomen in de wet – of in de preambule – wanneer het onderwijs in de provincie Fryslân of onderwijsinstellingen met een leerstoel, lectoraat of practoraat gelieerd aan de Friese taal betreft.

Adviescollege Nederlandse Gebarentaal

In 2021 is de Nederlandse gebarentaal (NGT), naast het Nederlands en Fries, erkend als officiële taal in het Koninkrijk der Nederlanden. Het Adviescollege Nederlandse Gebarentaal en DINGtiid hebben in 2023 de banden aangehaald. Op 22 september 2023 heeft DINGtiid-voorzitter Jan Koster een lezing gegeven op een symposium van het Adviescollege NGT over de erkenning van de NGT. De focus op de lezing lag op een vergelijking met de positie van het Fries en het advieswerk van DINGtiid. Op 4 november 2023 heeft de voorzitter van het Adviescollege NGT de DINGtiid-lezing in Leeuwarden over het Fries in de rechtspraak bijgewoond, en hier ingesproken. Twee NGT-tolken verzorgden de vertaling van het Fries en het Nederlands naar Nederlandse gebarentaal en vice versa.

Advies 'Journalistiek en de Friese taal'

DINGtiid heeft in 2023 het [advies](#) 'Friestalige journalistiek' opgesteld. Begin januari 2024 is dat advies aangeboden aan de ministeries van BZK en OCW. Er is hierbij afgeweken van de aanpak zoals beschreven in het Werkprogramma 2022/2023. De focus verschoof toen de Tweede Kamer op 8 december 2022 de motie Kuiken & De Jong betreffende het tekort aan Friestalige journalisten aannam. In april 2023 dienden BZK en OCW een adviesverzoek in bij DINGtiid om de stand van zaken te onderzoeken en oplossingsrichtingen aan te dragen om de Friestalige journalistiek te versterken.

In de adviesbrief maakt DINGtiid duidelijk dat de behoefte aan het verstevigen van de Friestalige journalistiek uit verschillende hoeken komt. Media, Provincie Fryslân, onderwijs- en taalinstellingen zijn al in gesprek om in die behoefte te voorzien en zetten in op een minor Friestalige journalistiek. DINGtiid geeft in zijn advies aan dat dit een waardevol initiatief is en doet verschillende aanbevelingen om de Friestalige journalistiek te verstevigen en een minor Friestalige journalistiek breed toegankelijk te maken.

Friesch Dagblad, 25 januari 2024, pagina 1

‘Geld nodig voor opleiding Fries in media’

LEEUWARDEN | Er zijn in Fryslân te weinig journalisten die het Fries op goed niveau beheersen. Daarom moet er al in 2025 een minoropleiding Friestalige journalistiek komen, niet alleen voor studenten, maar ook voor actieve redacteurs. Dat adviseert DINGtiid in een brief aan het demissionaire kabinet. Volgens het adviesorgaan voor de Friese taal hebben regionale en lokale media behoefte aan een structurele oplossing.

Advies landelijke ‘Commissie Fries’

Op 8 december 2022 nam de Tweede Kamer een motie van Bevers & Van der Molen aan. Daarin wordt gevraagd om onderzoek te doen naar het instellen van een landelijke ‘Commissie Fries’ in het kader van de BFTK. Het doel is om zo de rijksbetrokkenheid bij de Friese taal en cultuur te vergroten en te borgen. BZK heeft vervolgens op 5 juli 2023 de adviesvraag bij DINGtiid neergelegd om te adviseren over de wenselijkheid en de samenstelling van zo’n commissie. Het advies wordt in 2024 verwacht.

Fries in de rechtspraak

DINGtiid voert periodiek constructieve gesprekken met het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden en de Rechtbank Noord-Nederland over het gebruik van het Fries in de rechtspraak en het opstellen van taalbeleid. In 2023 vonden twee overleggen plaats. Het resulteerde onder andere in het organiseren van de [DINGtiid-lezing](#) over het Fries in de rechtspraak op 4 november 2023 in het Paleis van Justitie. Centraal hierbij stond de vraag wat er nodig is om het Fries in de rechtspraak duurzaam te borgen.

Jonneke Oosting (president van het Gerechtshof Arnhem-Leeuwarden) besprak de dilemma's rondom het Fries spreken tijdens een zitting, wanneer niet alle procesdeelnemers het Fries (even goed) beheersen. Annalies Outhuijse (DINGtiid-bestuurder en bestuursrechtelijk advocaat) gaf haar visie op hoe het gebruik van het Fries de kwaliteit van de rechtspraak precies bevordert. Ze onderstreepte dat de schaalvergroting van de rechtspraak, met fusies van rechtbanken en gerechtshoven buiten Fryslân, het gebruik van het Fries in de rechtsprocedure in de praktijk nog lastiger heeft gemaakt.

Vanwege het grote animo voor deze DINGtiid-lezing verzorgde Geocast Media een livestream, die zowel tijdens de lezing als nadien goed werd bekeken.

Leeuwarder Courant, 6 november 2023, pagina 1

'Alle Friestalige zaken naar rechtbank Leeuwarden'

LEEUWARDEN | De fusie van de rechtbanken Leeuwarden, Groningen en Assen zou eigenlijk teruggedraaid moeten worden, stelt advocaat en DINGtiidbestuurder Annalies Outhuijse. „Tefolle Fryske saken wurde bûten Fryslân behannele.”

Zelfevaluatie 2019-2023

In 2019 vond de [zelfevaluatie](#) over 2014-2018 plaats. In 2023 is door Buro Noorderlingen een evaluatie uitgevoerd over de periode 2019-2023. Hiervoor is gesproken met bestuur en staf van DINGtiid, oud-bestuursleden en onze belangrijkste partners, o.a. Provincie Fryslân en het Rijk. Het definitieve evaluatiedocument is eind december 2023 opgeleverd en wordt in 2024 gepubliceerd.

DINGtiid op bezoek in Wales

Studiereis Wales

Bestuur en staf van DINGtiid hebben in het kader van het adviesdossier 'Langetermijnambitie met het Fries' (Werkprogramma 2024/2025) van 6 tot en met 9 november 2023 een werkbezoek gebracht aan Wales. In die regio wordt Engels en Welsh gesproken. Welsh is een officiële taal die wordt ondersteund door de Welsh Language Act. DINGtiid heeft zich tijdens het werkbezoek breed georiënteerd door bezoeken af te leggen bij politieke, educatieve en maatschappelijk betrokken organisaties. Het belangrijkste doel van de studiereis was om te leren hoe in Wales een stip op de horizon wordt gezet door het uitzetten van langetermijntaalbeleid richting 2050. Zo'n soort ambitie kan ook voor het Fries het perspectief bieden waar Friese partners samen naar toe kunnen werken en kan richting geven aan alle vormen van deelbeleid op het gebied van het Fries.

Werkprogramma 2024/2025

In 2023 zijn de werkzaamheden voor het [Werkprogramma 2024/2025](#) vastgelegd en door Rijk en Provincie Fryslân goedgekeurd.

Wat heeft DINGtiid bereikt in 2023?

- **DINGtiid betreft jongeren**

Om de betrokkenheid en inbreng van jongere generaties bij het Fries en het advieswerk van DINGtiid te vergroten, heeft DINGtiid een panel van Asega's ingesteld, met hierin twaalf jonge Friezen.

- **DINGtiid breidt netwerk uit**

Naast de samenwerking met jongeren, is in 2023 het netwerk ook op andere terreinen verder uitgebreid. Zo zijn de banden aangehaald met het Adviescollege Nederlandse Gebarentaal, zijn er internationaal contacten gemaakt in Wales en zijn met de DINGtiid-lezingen politiek en maatschappelijk nieuwe netwerkcontacten ontstaan.

- **DINGtiid-lezing zet Fries op de kaart**

DINGtiid is in 2022 begonnen met de jaarlijkse DINGtiid-lezing. In 2023 zijn voor de gelegenheid twee lezingen georganiseerd. De grote belangstelling voor deze nieuwe activiteit heeft ervoor gezorgd dat liefhebbers van het Fries uit verschillende werkvelden kennis met elkaar maakten en tot nieuwe plannen zijn gekomen.

Overzicht uitgaven DINGtiid 2023

Het beschikbare budget van DINGtiid voor het jaar 2023 was €202.100. De Provincie Fryslân had voor 2023 een bedrag van € 118.700 geormerkt. Het ministerie van BZK stelde € 56.200 beschikbaar. Uit 2022 was er nog een bedrag van € 27.200 beschikbaar voor 2023. Het budget dat in 2023 is overgebleven, wordt beschikbaar gesteld voor 2024.

	Uitgaven
Vergoedingen bestuursleden DINGtiid	€ 22.280,00
Staf DINGtiid	€ 67.533,75
Huisvesting	€ 9.049,29
Communicatie	€ 3.769,76
Werkprogramma – onderzoek en adviezen intern	€ 44.438,63
Werkprogramma – onderzoek en adviezen extern	€ 6.950,00
Overleggen – DINGpetearen	€ 10.017,44
Studiereis	€ 5.967,37
Andere kosten (reiskosten, administratie, abonnementen, sollicitaties, etc.)	€ 10.002,33
Totaal	€ 180.008,57

DINGtiid in de media in 2023

- [‘DINGtiid: ‘leg studie Fries vast in Bestuursafpraak’](#)
(Friesch Dagblad, 09-01-2023)
- [‘DINGtiid: ‘Fries van peuter tot promovendus, voorschools onderwijs moet beter’](#)
(Omrop Fryslân, 31-01-2023)
- [‘Opluchting nu hoogleraar Fries er toch is’](#)
(Friesch Dagblad, 09-02-2023)
- [‘DINGtiid wil terug naar volledige studie Fries’](#)
(Friesch Dagblad, 09-02-2023)
- [‘RUG krijgt interim hoogleraar Fries’](#)
(Dagblad van het Noorden, 09-02-2023)
- [‘Provincie: meer Fries op peuterspeelzalen’](#)
(Leeuwarder Courant, 12-04-2023)
- [‘Gedeputeerde Poepjes wil meer Fries op voorschoolse opvang’](#)
(Friesch Dagblad, 12-04-2023)
- [‘Bescherming van het Fries gaat goed, bevordering kan beter’](#)
(Leeuwarder Courant, 14-04-2023)
- [‘Gelijkwaardige taal’](#)
(Leeuwarder Courant, 17-04-2023)
- [‘Jongerenpanel van Asega’s gaat DINGtiid helpen met Fries taaladvies](#)
(Friesch Dagblad, 30-05-2023)
- [‘DINGtiid wil dat demissionaire kabinet de Friese taal niet laat liggen’](#)
(Omrop Fryslân, 28-07-2023)
- [‘Spreiding tweetalige opvang nuttig’](#)
(Friesch Dagblad, 17-08-2023)
- [‘Provincie: Fries staat Nederlands niet in de weg bij peuters’](#)
(De Gooi- en Eemlander, 18-08-2023)
- [‘Brief minister stelt teleur’](#)
(Friesch Dagblad, 21-08-2023)
- [‘Fries als keuzevak is geen structurele oplossing’](#)
(Friesch Dagblad, 21-08-2023)
- [‘DINGtiid wil Fries taalbeleid niet op de plank’](#)
(Friesch Dagblad, 29-07-2023)
- [‘Fries alleen in Friese rechtbank’](#)
(Friesch Dagblad, 13-10-2023)
- [‘Het Fries moet de plek krijgen die het verdient’](#)
(Leeuwarder Courant, 14-10-2023)
- [‘Bûgje net’](#)
(Leeuwarder Courant, 20-10-2023)
- [‘Fries spreken op het gerechtshof kan wel vaker, zegt president Jonneke Oosting’](#)
(Omrop Fryslân, 04-11-2023)
- [‘Alle Friestalige zaken naar rechtbank Leeuwarden’](#)
(Leeuwarder Courant, 06-11-2023)
- [‘Rijke taal’](#)
(Leeuwarder Courant, 08-11-2023)
- [‘Friese jongeren zetten zich in voor meer Fries bij het stemproces’](#)
(Afûk, 20-11-2023)

www.dingtiid.frl

ynfo@dingtiid.frl